Towards Modern Slavic Studies

Karolina Pospiszil-Hofmańska, Jana Raclavská

KULTURY MNIEJSZOŚCI ETNICZNYCH I POGRANICZA

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE

UNIVERSITY OF OSTRAVA

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

[K. Pospiszil-Hofmańska, J. Raclavská], licencja: CC BY-NC-ND 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.pl)

Katowice 2022

Konwersatorium, 10 spotkań x 135 minut (3x45 min.)

Model pracy: hybrydowy lub zdalny

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPIS TREŚCI

1. GRANICA, POGRANICZE, MNIEJSZOŚCI ETNICZNE I KULTUROWE – WPROWADZENIE DO ZAJĘĆ 4

2. KULTURY POGRANICZA 7

3. NARRACJE O POGRANICZU / Z POGRANICZEM 9

4. POGRANICZNA DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA I KULTUROTWÓRCZA 12

5. MNIEJSZOŚCI ETNICZNE, NARODOWE I KULTUROWE – CZ. 1 14

6. MNIEJSZOŚCI ETNICZNE, NARODOWE I KULTUROWE – CZ. 2 18

7. MNIEJSZOŚĆ ŻYDOWSKA, JEJ KULTURA I STATUS W WYBRANYCH KRAJACH EUROPY ŚRODKOWEJ I BAŁKANÓW 20

8. MNIEJSZOŚĆ ROMSKA, JEJ KULTURA I STATUS W WYBRANYCH KRAJACH EUROPY ŚRODKOWEJ I BAŁKANÓW 23

9. JAK OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA? PROJEKT GRUPOWY CZ. 1. 26

10. JAK OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA? PROJEKT GRUPOWY, CZ. 2 28

INFORMACJE 30

LITERATURA 30

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

1. GRANICA, POGRANICZE, MNIEJSZOŚCI ETNICZNE I KULTUROWE – WPROWADZENIE DO ZAJĘĆ		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Przedstawienie studentom planu zajęć, listy lektur i tekstów kultury, danie możliwości wyboru dot. części tematyki szczegółowej oraz omawianych na zajęciach tekstów. Zapoznanie studentów z pojęciami: granica, pogranicze, mniejszość etniczna, mniejszość kulturowa, mniejszość narodowa oraz ich zastosowaniem tych pojęć w dyskursie literaturoznawczym, kulturoznawczym oraz antropologicznym.	
2. Wprowadzenie	Przedstawienie planu zajęć – prowadzący opowiada, o czym będą zajęcia, jakimi tematami będzie się zajmować wspólnie ze studentami, prosi studentów, żeby zastanowili się, co ich najbardziej interesuje z zaprezentowanej ogólnie tematyki (możliwość wprowadzenia zmian w scenariuszach zajęć zgodnie z potrzebami i zainteresowaniami studentów). Wspólne wykonanie mapy skojarzeń – w centrum mapy GRANICA, studenci zapisują / dyktują swoje skojarzenia, podobnie ze słowami: POGRANICZE oraz MNIEJSZOŚĆ. Dyskusja o skojarzeniach moderowana przez wykładowcę.	30
3. Główna aktywność	1) Wykładowca prosi, by studenci wyszukali w słownikach internetowych definicje słów będących w centrum map skojarzeń (granica, pogranicze, mniejszość) i wspólnie mapy skojarzeń uzupełniają definicjami (spis słowników w „Uwagach"). Wykładowca podkreśla, że definicje słownikowe są punktem wyjścia i nie wyczerpują znaczenia tych słów. 2) Jigsaw – Wykładowca dzieli studentów na grupy 3-osobowe, rozdaje wydrukowane fragmenty (1-2 s. tekstu) opracowań akademickich, każdy członek grupy otrzymuje swoją część do opracowania, a grupa ma razem całość przygotowanego przez wykładowcę materiału. Studenci z poszczególnych zespołów oprac. ten sam	1) 20 2) 30 3) 15-20 4) 20

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	frag. materiału spotykają się w grupach ekspertów, dyskutują, ustalają, jak przekazać innym swoją wiedzę/wnioski z analizy tekstu. Następnie studenci wracają do grup macierzystych i wzajemnie się uczą. Każdy członek grupy powinien znać całość materiału (propozycje tekstów w pkt. 6.). 3) Wykładowca rozpoczyna dyskusję na temat szerszego znaczenia granicy, pogranicza i mniejszości (odnosząc się do rozdanych frag. tekstów), prosi studentów, żeby uzupełnili zdania: - Granica może być rozumiana nie tylko jako linia na mapie / granica administracyjna, ale też jako... - Pogranicze nie zawsze musi być rozumiane jako teren położony bezpośrednio przy granicy, ponieważ... - Nie wszystkie mniejszości kulturowe, etniczne czy narodowe są uznane przez dane państwa, ponieważ... 4) Wykładowca daje studentom czas i miejsce na swobodną dyskusję wokół omawianych pojęć, jeśli pojawia się problem z płynnością dyskusji, zadaje pytania pomocnicze, np. Czy byłeś/byłaś kiedyś na pograniczu, czy przekraczałeś granicę? Jak czułeś się, gdy robiłeś to po raz pierwszy? Czy znasz kogoś z mniejszości etnicznej/narodowej/kulturowej bądź sam do niej należysz? Czy wielokulturowość / wielojęzyczność pogranicza jest według ciebie zaletą czy wadą? Czy państwo powinno wspierać pielęgnowanie kultur mniejszościowych?	
4. Zakończenie zajęć	1) Wykładowca proponuje, by studenci sami wybrali zagadnienia szczegółowe / teksty na najbliższe spotkanie (z kilku propozycji przygotowanych przez wykładowcę – zob. bibliografia w pkt. 7.), burza mózgów na temat propozycji, wspólny wybór tekstu, który powinna przeczytać cała grupa. Wykładowca może zaproponować studentom przeczytanie fragmentów kilku tekstów, zwłaszcza jeśli nie są oni w stanie wybrać zgodnie jednej pozycji. 2) Wykładowca rozdaje studentom / zamieszcza w Teams/innej aplikacji plansze z koszem i walizką – w koszu studenci zapisują rzeczy, które im się nie podobały na zajęciach bądź uznają je za niepotrzebne, a w walizce – te, które uznają za ważne i które „wynoszą" z zajęć/	1) 10 2) 5-10

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

5. Następne kroki	Zapoznanie się studentów z dwoma wybranymi tekstami literackimi.	
6. Potrzebne materiały	Przygotowanie tablicy / tablicy wirtualnej / aplikacji do stworzenia mapy skojarzeń i mapy myśli. Teksty akademickie dot. omawianej problematyki; propozycje do wyboru frag. dla studentów w bibliografii końcowej.	
7. Uwagi	Słowniki do wykorzystania na zajęciach: *Slovník spisovného jazyka českého* https://ssjc.ujc.cas.cz/ [dostęp: 20.02.22]; *Internetová jazyková příručka* https://prirucka.ujc.cas.cz/ (tutaj definicje z SSČ i SSJČ) [dostęp: 20.02.22]; *Akademický slovník současné češtiny* https://slovnikcestiny.cz/heslo/hranice/0/34486 [dostęp: 20.02.22]; *Słownik Języka Polskiego PWN* https://sjp.pwn.pl/ [dostęp: 20.02.22]; *Wielki Słownik Języka Polskiego*: https://wsjp.pl/ [dostęp: 20.02.22]; *Дигитален речник на македонски јазик* (Cyfrowy słownik języka macedońskiego): http://drmj.eu/ [dostęp: 20.02.22]; *Официјален дигитален речник на македонскиот јазик* (Oficjalny cyfrowy słownik języka macedońskiego): https://makedonski.gov.mk/ [dostęp: 20.02.22]. Propozycje tekstów literackich do wyboru [pełny opis – zob. zbiorcza bibliografia]: Brodski J., *Divertimento litewskie…* czytane razem z: Putlzacher R., *Divertimento cieszyńskie…* oraz Nohavica J., *Těšínská…;* Lenz S., *Muzeum ziemi ojczystej…;* Selimović M., *Twierdza…*; Bienek H., *Pierwsza polka…*; Kundera M., *Kniha smíchu a zapomněn…;* Andrić I., *Konsulowie ich cesarskich mości… /* tenże, *Travnická kronika…;* Filip O., *Nanebevstoupení Lojzka Lapáčka…;* Magris C., *Dunaj…*; Denemarková R., *Peníze od Hitlera…;* Tučková K., *Vyhnání Gerty Schnirch…;* Tvrdá E., *Třešňovou alejí…;* Čichoň P., *Slezský roman…;* Putzlacher R., *V kávarně Avion, která není… / W kawiarni Avion, której nie ma….* [czytane paraelnie]. Zajęcia zdalne bądź kontaktowe	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

2. KULTURY POGRANICZA		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Doskonalenie umiejętności analizy tekstu literackiego, próby analizy komparatystycznej. Doskonalenie umiejętności budowania własnej wypowiedzi, odnoszenia się do wydarzeń historycznych i bieżących oraz do przyswojonych wcześniej informacji (m.in. z innych zajęć). Czym mogą charakteryzować się kultury pogranicza? Czy pogranicze może być uznane za przestrzeń kulturotwórczą? Czy wielokulturowość pogranicza może wpływać pozytywnie lub negatywnie na kultury składowe? Czy możemy mówić o odrębnej kulturze pogranicza?	
2. Wprowadzenie	Wykładowca wyświetla mapę myśli z poprzednich zajęć, moderuje krótką dyskusję dot. pojęć granicy, pogranicza i mniejszości, przypominając w razie potrzeby ustalenia i definicje.	10
3. Główna aktywność	1. Pogadanka dydaktyczna (mini wykład) prowadzącego dot. różnych kultur pogranicza (np. wyjście od szerokiego rozumienia pogranicza i cytatu „Pogranicza są wszędzie" z książki M. Bobrownickiej (zob. bibliografia); propozycja spojrzenia na kultury rozwijające się zarówno przy administracyjnych granicach, jak i przy granicach nieusankcjonowanych przez organizację państwową; można sięgnąć np. do kultury Bukowiny, Górnego Śląska, Mazur, Warmii, Polesia, Podlasia, Moraw, Sudetów – w perspektywie diachronicznej i porównawczej). Bazując na publikacjach naukowych (zob. bibliografia końcowa), wykładowca wskazuje cechy charakterystyczne wielu kultur pogranicza, jak np. wielojęzyczność, wielokulturowość, postawy otwarcia i zamknięcia, peryferyjność, napięte relacje z centrami kulturowymi, konflikty etniczne, religijne i inne, specyficzna kategoria swojskości. 2. Ukierunkowana analiza tekstu / tekstów.	1) 45 2a) 15 2b) 20-25 2c) 30

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	2a) Wykładowca rozdaje puste kartki. Niezależnie od wyboru tekstów z proponowanej listy, wykładowca prosi studentów o wypisanie skojarzeń związanych z przeczytanym utworem (praca indywidualna), a następnie prosi o przeczytanie ich i w razie potrzeby moderuje krótką dyskusję. 2b) Wykładowca zadaje pytania dot. utworu i moderuje dyskusję, pytania np.: o jakim pograniczu jest mowa? czym się ono charakteryzuje? jak jest opisane? jaki bohater / bohaterowie / narrator / autor mają do tego pogranicza stosunek? czy można odnieść świat przedstawiony do realnie istniejącej przestrzeni? 2c) Studenci mają opisać znane im pogranicze w podobnym stylu (np. naśladując strukturę utworu, rytmikę, rymy Brodskiego, Putzlacher i Nohavicy czy litanijny charakter fragmentów *Księgi trawnickiej*). Chętni prezentują swoje prace.	
4. Zakończenie zajęć	Luźna dyskusja dot. napotkanych trudności podczas stylizacji z zad. 2c oraz wyboru utworu – czy studenci są zadowoleni z takiej decyzji, czy by ją zmienili? Czy wybrany tekst literacki im się podobał, poruszył ich itp. Następnie wykładowca przydziela studentom materiały na kolejne spotkanie (odwrócona klasa).	10
5. Następne kroki	Przekazanie studentom tekstu/tekstów dot. prezentowania historii w muzeach – poniżej propozycje, ale można wybrać teksty w innych językach dot. tej problematyki. Wykładowca może też wysłać studentom fragment tekstów bezpośrednio dotyczących tworzenia i analizy koncepcji wystawienniczych [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]: Foster E., Message K., *What the museum does not say…;* Grabowski M., *Swoi/obcy…;* Sacha M.I., *Fantomowe dziedzictwo…*	
6. Potrzebne materiały	Tablica / tablica multimedialna; teksty lit. lub ich frag. (zob. pkt 7 z zajęć nr 1).	
7. Uwagi	Zajęcia w formie kontaktowej bądź zdalnej (zamiast kartek – osobne pliki dla każdego studenta / zadania w Teams).	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

3. NARRACJE O POGRANICZU / Z POGRANICZEM		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Doskonalenie umiejętności analizy tekstów kultury, zapoznanie się z koncepcjami tworzenia i analizy wystaw muzealnych. Próba analizy i interpretacji wybranych narracji historycznych. Stworzenie modelu / przykładu narracji muzealnej dotyczącej wybranego pogranicza. Jak wyglądają opowieści muzealne? Czy muzea tworzą historię i politykę historyczną? Jak wystawa w muzeum może kształtować kulturowy obraz pogranicza i/lub mniejszości? Jaką rolę spełniają muzea? Jak powinna wyglądać ekspozycja dot. pogranicza, z jakich materiałów i narzędzi powinna korzystać?	
2. Wprowadzenie	Prowadzący zadaje studentom pytania – czy chodzą do muzeum, jeśli tak, to na co zwracają uwagę, czy w ich krajach wycieczki do muzeum są częścią programu szkolnego, a jeśli tak – czemu służą (przy okazji jakich tematów/zagadnień odwiedza się muzea)? Studenci mają zapisać na wirtualnej tablicy / mapie myśli (ew. na zwykłej tablicy) pierwsze skojarzenia ze słowami „muzeum" i „wystawa" – zarówno pozytywne, jak i negatywne.	15
3. Główna aktywność	1. Wychodząc od wniosków ze wstępnej dyskusji, wykładowca porusza temat narracji muzealnych – przedstawia wybraną ekspozycję dostępną on-line (linki w pkt. 7), konfrontując ją z innymi narracjami historycznymi dot. danego terytorium (konieczność wcześniejszej analizy wystawy i dostępnych materiałów przez wykładowcę), np. wystawę stałą w Muzeum Hlučínska z narracją czeską i/lub wysiedleńczą / przesiedleńczą (wysiedlone osoby uznane za Niemców, przesiedleni wołyńscy Czesi, migranci zarobkowi). 2. Dyskusja ze studentami dot. przedstawionych materiałów i przeczytanych tekstów; pytania pomocnicze: Czym jest historia i jak o niej mówić? Co powinno znaleźć się w muzeum, a co nie? Czy narracje dużych wspólnot (np. narodów) są ważniejsze od narracji jednostek? Czy muzeum może pełnić rolę propagandową? Jeśli tak, to w jaki sposób? Jaką rolę pełni muzeum w polityce historycznej? Czy wystawy muzealne mogą wpłynąć na stosunek do danej grupy lub regionu?	60

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	3. Burza mózgów – jak powinna wyglądać ekspozycja muzealna, by trafiła do młodych ludzi? Wybór sposobów prezentacji (materiały audiowizualne, zdjęcia, nagrania, nowoczesne narzędzia jak hologramy, imitacja przeżycia danej sytuacji, oculus itp.). 4. Studenci mają za zadanie stworzyć wspólnie (praca na jednym pliku, ew. na dużym arkuszu papieru) listę cech, które powinny wg nich charakteryzować wystawę muzealną dot. pogranicza (bez konkretyzacji geograficznej) – moderowana przez prowadzącego burza mózgów. Po burzy mózgów powinien powstać model / wytyczne dot. idealnej ekspozycji dot. pogranicza (ogólnie, bez wskazywania konkretnego przykładu). 5. Wykładowca podsumowuje wspólne dyskusje i burzę mózgów. Zapoznanie się z inną niż prezentowana w pkt. 1 wystawą i jej analiza (z wykorzystaniem zdobytej przed chwilą wiedzy i narzędzi analizy), poszukiwanie elementów uznanych przez grupę za potrzebne.	
4. Zakończenie zajęć	Podsumowanie zajęć – przypomnienie najważniejszych pojęć i ustaleń.	15
5. Następne kroki	Wykładowca dzieli studentów na grupy 3-osobowe, każda grupa ma opracować krótką prezentację (w dowolnej formie) na temat organizacji pozarządowych promujących bądź rozwijających kulturę pogranicza – za wyjątkiem działalności Fundacji Pogranicze z siedzibą w Sejnach.	
6. Potrzebne materiały	Por. pkt 5, tab. 2.; tablica / tablica multimedialna; wydruki / zdjęcia potencjalnych elementów wystawy; KONIECZNY dostęp wszystkich studentów do internetu i praca na wspólnym pliku (Teams, Google Docs, aplikacje do tworzenia map myśli)	
7. Uwagi	Preferowana zdalna forma zajęć. Przykładowe ekspozycje on-line: https://www.muzeum-hlucinska.cz/informace/stala-expozice/10 [tutaj dobrym kontekstem jest także *Pandořina skříňka* Evy Tvrdej] [dostęp: 20.02.22]; https://muzeum1939.pl/wirtualne-wystawy.html [dostęp: 20.02.22];	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	https://mmb.org.mk/index.php/en/ [tylko opisy wystaw] [dostęp: 20.02.22]; https://www.nm.cz/virtualne-do-muzea/online-vystavy [dostęp: 20.02.22]; https://muzeumslaskie.pl/pl/wirtualne-spacery-wystawach/ [dostęp: 20.02.22]; https://www.polin.pl/pl/wystawy-0 [dostęp: 20.02.22]; https://joyofmuseums.com/museums/europe/czech-museums/prague-museums/jewish-museum-in-prague/ [dostęp: 20.02.22]. W razie potrzeby można też skorzystać z ekspozycji dostępnych w Google Arts&Culture.	

4. POGRANICZNA DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA I KULTUROTWÓRCZA		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Doskonalenie umiejętności znajdowania, weryfikacji i analizy danych, doskonalenie umiejętności prezentowania pracy własnej. Jak można wspierać rozwój kultur pogranicza? W jakiej formie możliwa jest działalność kulturalna i kulturotwórcza na pograniczu? Jakie organizacje się tym zajmują? Gdzie można szukać wsparcia dla różnych przedsięwzięć?	
2. Wprowadzenie	Pogadanka wykładowcy dot. działalności kulturalnej i wspierającej kulturę na pograniczu, zwłaszcza w odniesieniu do organizacji pozarządowych. Zaprezentowanie działalności Fundacji Pogranicze z siedzibą w Sejnach (najważniejsze projekty, książki, wydarzenia, zob. pkt 7)	20
3. Główna aktywność	1. Omówienie przez studentów działalności różnych organizacji zajmujących się szeroko rozumianą kulturą pogranicza. 2. Dyskusja dot. takiej działalności – jakie są jej perspektywy, czy takie działania są potrzebne, na czym polegają, czy studenci chcieliby coś zmienić lub dodać? 3a). Skąd brać fundusze na działalność kulturalną na pograniczu? Wykładowca krótko prezentuje kilka źródeł finansowania (m.in. małe granty wyszehradzkie, fundusze UE), podając przy tym odpowiednie linki do szczegółowych informacji i wniosków (zob. pkt 7). 3b) Następnie studenci w grupach 3-4-osobowych piszą szkic wniosku / ew. opis projektu, który chcieliby zrealizować na wybranym przez siebie pograniczu, po czym prezentują go przed grupą (z zastrzeżeniem, że to wersja robocza – wykładowca powinien zachęcać do przedstawienia pomysłów, nawet jeśli nie są dopracowane).	1) 30-35 2) 15-20 3a) 20-25 3b) 20-25

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Studenci omawiają mocne i słabe strony swoich wniosków, wskazują na punkty, o których trzeba pamiętać (swobodna dyskusja). Wykładowca podsumowuje dyskusję i wyjaśnia zadanie domowe.	10
5. Następne kroki	Studenci mają znaleźć w internecie artykuły publicystyczne dot. problemu mniejszości narodowych, kulturowych i etnicznych we własnych krajach. Wykładowca nie narzuca, czy mają to być teksty nastawione pozytywnie czy negatywnie do problemu.	
6. Potrzebne materiały	Tablica / tablica multimedialna	
7. Uwagi	O Fundacji Pogranicze zob. np.: https://www.pogranicze.sejny.pl/ [dostęp: 20.02.22], Cobel-Tokarska M., *Powracając do siebie…*; Cobel-Tokarska M., *Wydawnictwo Czarne i Ośrodek Pogranicze…*; Sieroń-Galusek, *Animacja jako sztuka pamiętania…* [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]. Informacje dot. finansowania: https://kreatywna-europa.eu/o-programie/informacje/ [dostęp: 20.02.22]; https://www.culturepartnership.eu/en/article/12-istochnikov-finansirovaniya [dostęp: 20.02.22]; https://eeagrants.org/topics-programmes/culture-civil-society-good-governance-and-fundamental-rights-and-freedoms/culture [dostęp: 20.02.22]; https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/funding-opportunities-for-cultural-heritage [dostęp: 20.02.22]; https://culture.ec.europa.eu/funding/cultureu-funding-guide/discover-funding-opportunities-for-the-cultural-and-creative-sectors [dostęp: 20.02.22]; https://www.culturepartnership.eu/en/publishing/creative-europe/culture-sub-programme [dostęp: 20.02.22]; https://www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/dotacje [dostęp: 20.02.22]; https://www.visegradfund.org/apply/grants/visegrad-grants/ [dostęp: 20.02.22]. Zajęcia w formie kontaktowej lub zdalnej	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

5. MNIEJSZOŚCI ETNICZNE, NARODOWE I KULTUROWE – CZ. 1		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Zapoznanie się z pojęciami: mniejszość etniczna, mniejszość narodowa, mniejszość kulturowa, język mniejszościowy, język regionalny. Porównanie ogólnej sytuacji mniejszości etnicznych, narodowych i kulturowych w wybranych krajach. Jak wygląda struktura narodowościowa Polski, Czech i Macedonii? Czy można mówić o wielokulturowości w tych krajach? Jak obecnie mówi się o mniejszościach w tych krajach? Jak wygląda, a jak powinna wyglądać sytuacja mniejszości w tych krajach?	
2. Wprowadzenie	Wykładowca wprowadza ogólnie przyjęte definicje mniejszości narodowych, etnicznych i kulturowych (np. korzystając z materiałów Rady Europy – por. pkt 7) – rozdaje kartki z krótkimi definicjami / udostępnia każdemu studentowi edytowalny plik, na każdej kartce jest odpowiednio dużo miejsca na notatki (studenci będą uzupełniać definicje w dalszej części zajęć).	10-15
3. Główna aktywność	1. Wykładowca rozdaje studentom (w zależności od wiodącego języka) fragmenty ustaw polskich, czeskich i macedońskich dot. mniejszości etnicznych (zarówno definicje, jak i prawa przedstawicieli mniejszości, wsparcie itp.; linki do aktów prawnych – zob. pkt 7); łączy studentów w pary/trójki różnojęzyczne – tak, aby każda para/trójka mogła uzupełnić otrzymane wcześniej definicje o konkretne rozwiązania / definicje obecne w każdym z krajów. Krótka rozmowa na temat różnic i podobieństw. 2a. Procedura U (zmodyfikowana) – wykładowca prosi studentów o przyjęcie punktu widzenia / opowiedzenie o wybranym problemie z punktu widzenia autorów wybranych tekstów publicystycznych. Studenci przedstawiają wybrane przez siebie artykuły – jak według autorów wygląda sytuacja mniejszości w Polsce, Czechach i Macedonii? Swobodna dyskusja dot. znalezionych przez studentów materiałów (jeśli	1. 30-35 2a. 25-30 2b. 10-15 3. 20-25

	studenci mają problem z dyskusją, można zadać pytania pomocnicze: czemu wybrałeś ten artykuł? Jak prezentuje on mniejszość/mniejszości obecne w twoim kraju? Jakie emocje wywołuje w tobie ten artykuł? Jak postrzegane są mniejszości narodowe i etniczne w kraju / w twoim otoczeniu). 2b. Na podstawie dyskusji studenci mają za zadanie w kilku zdaniach opisać wskazywane przez autorów tekstów przyczyny istniejącego stanu rzeczy oraz proponowane rozwiązania. Wykładowca podsumowuje procedurę U. 3. Swobodna dyskusja – przygotowanie do kolejnych zajęć: jakie mniejszości w twoim kraju są najbardziej zauważalne? Czy znasz autochtoniczne mniejszości w swoim kraju? Czy wiesz, jakie grupy narodowościowe najczęściej migrują do twojego kraju i dlaczego? Co wiesz o innych kulturach obecnych w twoim kraju? Czy spotkałeś się kiedyś z potwierdzeniem / obaleniem stereotypu dot. danej kultury mniejszościowej?	
4. Zakończenie zajęć	Wykładowca prosi studentów o podsumowanie zajęć (2-3 osoby) – co wg nich było najważniejsze podczas spotkania, czy (i jak) rozwinęła się ich wiedza na temat mniejszości etnicznych, narodowych i kulturowych, co można było pominąć? Wykładowca wyjaśnia, czym grupa będzie się zajmować na kolejnych zajęciach – dzieli grupę ponownie na pary/trójki różnojęzyczne i prosi o zapoznanie się z materiałami on-line – każda para/trójka dostanie materiały ze spisów powszechnych i na ich podstawie ma przedstawić wybrane zagadnienie.	10-15
5. Następne kroki	Studenci zapoznają się z materiałami przygotowanymi przez prowadzącego – danymi ze spisów powszechnych i artykułów naukowych dot. wybranych zagadnień, para/trójka nr 1) struktura narodowościowa społeczeństw, para/trójka nr 2) mniejszości narodowe i etniczne i ich prawa, para/trójka nr 3) języki mniejszościowe i ich prawa / wsparcie rządu, para/trójka nr 4) deklarowane wsparcie państwa dla mniejszości narodowych i etnicznych. W przypadku większej liczby studentów tematy mogą się powtarzać.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

6. Potrzebne materiały	Studenci powinni sami znaleźć odpowiednie teksty. Wykładowca może przygotować kilka tekstów na wypadek, gdyby studenci mieli problem z wykonaniem zadania.	
7. Uwagi	Należy zapewnić studentów, że podczas zajęć mogą bezpiecznie prezentować swoje poglądy i wyrażać obawy czy zastrzeżenia. Studenci powinni czuć, że znajdują się w bezpiecznej przestrzeni. Jeśli studenci będą chcieli podjąć niewygodne tematy (np. konflikty etniczne w Macedonii), należy im na to pozwolić. Czechy: Národnostní struktura obyvatel https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf [dostęp: 20.02.22]; Vybrané národnosti České republiky: https://www.czso.cz/documents/10180/20541815/kapitola3.pdf/34b8ae6d-8c70-4ac4-a922-f144c8a29062?version=1.0 [dostęp: 20.02.22]. **Polska**: Spis powszechny 2021: https://spis.gov.pl/ [dostęp: 20.02.22]. Wyniki / porównanie wcześniejszych spisów powszechnych https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/narodowe-spisy-powszechne/historia-spisow/ [dostęp: 20.02.22]. **Macedonia**: Spis powszechny 2002: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/republic-north-macedonia/population-demographic-situation-languages-and-religions_en; https://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=54 [dostęp: 20.02.22]. [Report 2011] Macedonia: ten years after the conflict: https://www.refworld.org/pdfid/4e4a63502.pdf [dostęp: 20.02.22]. **Materiały Rady Europy:** https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a8fe8 [dostęp: 20.02.22]; https://www.coe.int/en/web/minorities/fcnm-factsheet [dostęp: 20.02.22];	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	https://www.coe.int/en/web/minorities/at-a-glance [dostęp: 20.02.22]; https://www.coe.int/en/web/minorities/country-specific-monitoring [dostęp: 20.02.22]. **Akty prawne** (przykłady, można wybrać inne ustawy albo tłumaczenia uchwał Rady Europy) https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20050170141/U/D20050141Lj.pdf [dostęp: 20.02.22]. https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/ramcova-umluva-o-ochrane-narodnostnich-mensin-1405/ [dostęp: 20.02.22]; https://dejure.mk/zakon/zakon-za-pravata-na-zaednicite-koi-se-pomalku-od-20-od-naselenieto-vo-republika-severna-makedonija [dostęp: 20.02.22]. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym: https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/ustawa-o-mniejszosciach-narodowych-i-etnicznych-oraz-o-jezyku-regionalnym. [dostęp: 20.02.22]. Mniejszości w Czechach, strona rządu RC: https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/ [dostęp: 20.02.22]. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273 [dostęp: 20.02.22]. Zajęcia mogą odbyć się w formie kontaktowej bądź online (zamiast kartek – osobne pliki; do pracy w grupach – pokoje w Teams).	

6. MNIEJSZOŚCI ETNICZNE, NARODOWE I KULTUROWE – CZ. 2		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Rozwój umiejętności krytycznego myślenia, rozwój umiejętności analizy i interpretacji danych. Uzupełnienie wiedzy dot. struktury narodowościowej Czech, Macedonii i Polski. Powtórzenie, utrwalenie i wykorzystanie w praktyce wiedzy zdobytej podczas innych zajęć kulturo-, języko- i literaturoznawczych.	
2. Wprowadzenie	Wykładowca przypomina definicje i terminy poznane na poprzednich zajęciach, przywołuje ustalenia z procedury U. Wykładowca wyświetla / przypomina materiały z zajęć „kultury w dialogu" (dot. etnocentryzmu, relatywizmu kulturowego) i omawia związki danych zjawisk z mową nienawiści, dyskryminacją i asymilacją (aż do „rozpłynięcia się w drugiej kulturze").	20-25
3. Główna aktywność	1. Pary/trójki przedstawiają opracowane przez siebie zagadnienia. Wykładowca moderuje dyskusję, zadaje pytania dodatkowe, jeśli są konieczne. 2. Porównanie wybranych na poprzednie zajęcia artykułów z wynikami spisów i raportów – zastosowanie metaplanu (on-line na wspólnym pliku bądź kontaktowo na tablicy / arkuszach papieru) – studenci wg podziału na pary/trójki wpisują odpowiedzi do tabel: a) jak wygląda sytuacja mniejszości etnicznych i narodowych wg autorów tekstów? (tutaj można zacytować „procedurę U") / jak jest wg danych statystycznych? b) jak być powinno wg autorów tekstów? (tutaj można zacytować „procedurę U") / jak być powinno wg aktów prawnych (znanych z wcześniejszych zajęć – wykładowca może rozdać wcześniej omawiane frag.)? c) wnioski z konfrontacji subiektywnych poglądów autorów i obiektywnych danych; miejsce na dyskusję i własne przemyślenia (co wynika z konfrontacji, czy doświadczenie jednostkowe bliższe jest stwierdzeniom publicystów czy może raportom, spisom i danym statystycznym?).	1. 30 2a 10 2b 10 2c 10 2d 10

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	d) czy autorzy tekstów publicystycznych mijają się z prawdą? czy w ich wypowiedziach widoczne są postawy etnocentryczne, czy obecna jest mowa nienawiści, rasizm albo dyskryminacja?	
4. Zakończenie zajęć	Wykładowca pyta studentów, jakie mniejszości uznają za najbardziej zagrożone w swoich państwach – pod względem a) zaniku kultury (mała liczebność, ryzyko wynarodowienia / całkowitej asymilacji; b) mowy nienawiści; c) dyskryminacji. Swobodna dyskusja dot. tych zagadnień. Wykładowca prosi o zapisanie swoich przemyśleń i zapowiada, że za jakiś czas będą one potrzebne. Następnie zapowiada, że najbliższe dwa spotkania będą poświęcone kulturom od wieków obecnym w Polsce, Czechach i Macedonii: żydowskiej i romskiej.	15
5. Następne kroki	Studenci mają za zadanie znaleźć informacje dot. happeningów zw. z hasłem „Tęsknię za Tobą, Żydzie". Uwaga! Studenci mogą znaleźć zarówno nagrania, wywiady, opisy happeningów, zdjęcia, reakcje, informacje dot. procesu Rafała Betlejewskiego itp. Im bardziej różnorodne materiały, tym lepiej.	
6. Potrzebne materiały	Arkusze papieru (jeśli zajęcia będą kontaktowe) Aplikacja do tworzenia mapy myśli (np. mindomo) lub praca na wspólnym pliku (Teams, Google docs). Tabela z 4 kolumnami (1. Jak jest wg autorów?, 2. Jak jest wg danych? 3. Jak powinno być wg autorów? 4. Jak powinno być wg prawa?) Dokument na wnioski i wspólne notatki (mindomo, Teams, Google docs)	
7. Uwagi	Zajęcia będą efektywniejsze, jeśli zostaną przeprowadzone on-line (łatwiejsze uzupełnianie tabeli, możliwość wpisywania dużo większej ilości tekstu).	

7. MNIEJSZOŚĆ ŻYDOWSKA, JEJ KULTURA I STATUS W WYBRANYCH KRAJACH EUROPY ŚRODKOWEJ I BAŁKANÓW		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Poznanie podstawowych informacji dot. mniejszości żydowskiej w Polsce, Czechach i Macedonii. Namysł nad wielokulturowością, analiza i interpretacja tekstów kultury, analiza tekstów użytkowych/publicystycznych. Doskonalenie umiejętności krytycznego myślenia. Umiejętność poprawnego argumentowania oraz budowania / uzupełnienia wiedzy, a także jej przekazywania podczas dyskusji.	
2. Wprowadzenie	Pogadanka dydaktyczna prowadzącego (koniecznie z materiałami audiowizualnymi – zdjęcia, nagrania, najważniejsze fakty, źródła – zob. pkt 7). Krótka historia mniejszości żydowskiej na ziemiach Europy Środkowej i Bałkanów (wyłącznie najważniejsze fakty, podkreślić różnice między Żydami z EŚ a tymi zamieszkującymi np. Macedonię) [źródła – zob. bibliografia], przywołanie danych dot. liczebności mniejszości żydowskiej sprzed II wojny światowej i obecnie (te dane studenci znają już z poprzednich zajęć).	25-30
3. Główna aktywność	1. Co wiemy o kulturze żydowskiej? Mapa skojarzeń – wspólna praca na pliku / arkuszu papieru. Wykładowca prosi studentów o wpisanie / wklejenie skojarzeń zw. z kulturą żydowską (mogą to być także obrazy, materiały wideo, jeśli zajęcia będą zdalne). 2. Przejście przez część wirtualnej ekspozycji jednego z muzeów żydowskich (linki w pkt. 7) i konfrontowanie na bieżąco skojarzeń z prezentowanymi materiałami. Dyskusja moderowana przez prowadzącego, pytania pomocnicze: Czy spodziewałeś się, że Żydzi tak długo współtworzyli kulturę także twojego kraju? Czy znałeś wcześniej ten utwór? Czy wiedziałeś, gdzie były dzielnice żydowskie w znanych ci miastach? Jak twoim zdaniem kultura żydowska wpłynęła na kulturę polską/czeską/macedońską (w zależności od wyboru wystawy)? Czy wiedziałeś, że ci twórcy mieli żydowskie korzenie?	1. 10-15 2. 20-25 3a. 30 3b. 20-25

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	3a Wykładowca dzieli studentów na dwie grupy, które mają ze sobą współpracować (metoda projektu) – studenci dzielą się zebranymi wcześniej materiałami dot. „Tęsknię za Tobą, Żydzie". Pierwsza grupa ma zebrać i przedstawić fakty (kto wymyślił akcję? jak przebiegała/przebiega? Na czym polega? Jakie cele głosi pomysłodawca?), druga – reakcje na happeningi i działania osób zaangażowanych w „Tęsknię za Tobą, Żydzie". W ramach pracy ma powstać prezentacja / plakat / tablica multimedialna (wybór studentów) przedstawiająca najważniejsze informacje. Jeśli praca zdalna – można zamieszczać linki do materiałów online. 3b Dyskusja panelowa – wykładowca na podstawie obserwacji pracy w grupie dzieli studentów ponownie na dwie grupy, przy czym w pierwszej grupie znajdują się osoby, które popierają działania zw. z „Tęsknię za Tobą, Żydzie", w drugiej – te, które są przeciw (w obu grupach mogą się znaleźć także osoby niezdecydowane). Wykładowca moderuje dyskusję dot. tego, czy studenci chcieliby, żeby w ich najbliższym otoczeniu odbywały się happeningi podobne do omawianej akcji (jedna grupa – za, druga – przeciw). Pytania dodatkowe/aktywizujące mogą dotyczyć także kwestii łamania prawa w imię wolności artystycznej / „wyższych wartości", innych mniejszości obecnych w przestrzeni publicznej (bądź śladów po nich), przydatne może być także odwrócenie perspektywy (czy chcielibyśmy, żeby pamiętano o naszych rodakach żyjących w diasporze i o ich osiągnieciach?).	
4. Zakończenie zajęć	Podsumowanie dyskusji przez prowadzącego (powtórzenie wniosków, zwrócenie uwagi na kwestie, co do których studenci nie mogli się zgodzić itp.). Walizka i kosz – co studenci uważają za ważne (jakie informacje i przemyślenia), a do czego nie będą już chcieli wrócić?	10

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

5. Następne kroki	Zapoznanie się z filmem *Roming* (reż. J. Vejdělek, 2007) i jego krytyczna analiza. Wykładowca prosi studentów o wynotowanie sytuacji/scen, które dot. 1) stereotypu / stereotypów Romów, 2) kultury romskiej / tradycji romskich, 3) stosunków mniejszości romskiej ze społ. większościowym.	
6. Potrzebne materiały	Prezentacja / tablica dot. kultury żydowskiej (do pogadanki wykładowcy) – źródła materiałów zob. pkt 7, źródła dot. danych i faktów – bibliografia zbiorcza. Aplikacja do współtworzenia mapy myśli / tablicy multimedialnej / dzielenia pliku.	
7. Uwagi	Koniecznie trzeba zaznaczyć, że prezentowane są wyimki dot. kultury żydowskiej (głównie aszkenazyjskiej), można odesłać do pełniejszych opracowań bądź polecić strony np. muzeum Polin w Warszawie (https://www.polin.pl/), muzeum żydowskiego w Pradze (https://www.jewishmuseum.cz/), wirtualnej biblioteki żydowskiej (https://www.jewishvirtuallibrary.org/) czy społeczności żydowskiej w Macedonii (http://www.ezrm.org.mk/) [dostęp do linków: 20.02.22]. Zajęcia efektywniej będzie przeprowadzić on-line à studentom łatwiej będzie wspólnie tworzyć projekt, pracować na wspólnych plikach, dzielić się materiałami.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

8. MNIEJSZOŚĆ ROMSKA, JEJ KULTURA I STATUS W WYBRANYCH KRAJACH EUROPY ŚRODKOWEJ I BAŁKANÓW		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Poznanie podstawowych informacji dot. mniejszości romskiej w Polsce, Czechach i Macedonii. Namysł nad wielokulturowością, analiza i interpretacja tekstów kultury. Doskonalenie umiejętności krytycznego myślenia oraz aktywnego poszukiwania informacji, selekcja informacji. Umiejętność poprawnego argumentowania oraz odwoływania się do znanych już koncepcji i terminów.	
2. Wprowadzenie	Pogadanka dydaktyczna prowadzącego (koniecznie z materiałami audiowizualnymi – zdjęcia, nagrania, najważniejsze fakty, źródła – zob. pkt 7). Krótka historia mniejszości romskiej na ziemiach Europy Środkowej i Bałkanów (wyłącznie najważniejsze fakty) [źródła – zob. bibliografia], przywołanie danych dot. liczebności mniejszości romskiej, jej wewnętrznych podziałów oraz wyzwań zw. z integracją (materiały – zob. pkt 7). Podstawowe informacje dot. kultury i obyczajowości romskiej (w tym romskiego prawa zwyczajowego) [źródła – zob. pkt. 7 i bibliografia].	25-30
3. Główna aktywność	1a. Wstęp do dyskusji plenarnej dot. filmu *Roming.* Prowadzący przedstawia plan dyskusji i prosi o trzymanie się go: a) ogólne wrażenia z seansu, b) czy w filmie są obecne stereotypy dot. Romów, jeśli tak – jakie?, c) jak przedstawiona jest kultura romska / tradycja romska, d) jak filmowcy ukazują stosunki mniejszości romskiej ze społ. większościowym? 1b. Dyskusja plenarna – studenci przedstawiają argumenty, odnosząc się do notatek i obserwacji poczynionych w trakcie pracy w domu;	1a. 5-10 1b. 10-15 2a 15-20 2b. 15-20 3a. 10-15 3b. 15

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	2a. Prowadzący krótko opowiada o Bronisławie Wajs (Papuszy) i jej twórczości, odtwarza dwa (maks. po 10 min.) wybrane fragmenty filmu *Papusza* (reż. J. Kos-Krauze, 2013), prosi odpowiedzi na te same pytania, które zadał w przypadku filmu *Roming.* 2b. Dyskusja plenarna moderowana przez wykładowcę tak, by studenci skonfrontowali obrazy Romów z obu filmów. Wykładowca zapisuje na tablicy / tablicy multimedialnej wspólne wnioski dot. porównania obu produkcji. 3a. Burza mózgów – studenci mają za zadanie stworzyć „giełdę pytań" dot. mniejszości romskiej – co ich najbardziej interesuje? czego chcieliby się dowiedzieć? jakie informacje zdobyć? Wykładowca zaznacza, że nie ma głupich pytań, stara się moderować burzę mózgów i zapisywać wszystkie pytania. 3b. Aktywne poszukiwanie informacji – wykładowca prezentuje zapisane w trakcie burzy mózgów pytania i prosi studentów, aby znaleźli w Internecie źródła, w których mogą znaleźć informacje dot. wybranych zagadnień. W razie problemów z selekcją źródeł, nauczyciel może przesłać linki do oprac. wymienionych pkt. 7. Nauczyciel w trakcie tej aktywności powinien zwracać uwagę studentów na kwestie doboru wiarygodnych źródeł i publikacji (polecenie stron / publikacji recenzowanych, instytucji naukowych, instytucji kultury) oraz zachęcać do dokładniejszego zapoznania się ze źródłami w domu.	
4. Zakończenie zajęć	Podsumowanie dyskusji przez prowadzącego (powtórzenie wniosków, zwrócenie uwagi na różne przedstawienia mniejszości romskiej, odwołanie się do znalezionych przez studentów źródeł). Walizka i kosz – co studenci uważają za ważne (jakie informacje i przemyślenia), a do czego nie będą już chcieli wrócić?	10
5. Następne kroki	Podział studentów na 3 grupy „badawczo-eksperckie", które mają za zadanie przyjrzenie się sytuacji kultur zagrożonych wymarciem w 1) Polsce, 2) Czechach, 3) Macedonii. Każda grupa powinna wybrać 1-2 kultury z najmniejszą liczbą użytkowników (np. kultura karaimska czy wilamowska w Polsce, można też wybrać	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	liczniejsze, ale także zagrożone kultury regionalne) oraz znaleźć podstawowe informacje na ich temat (folklor, historia, teksty kultury, język).	
6. Potrzebne materiały	Prezentacja / tablica dot. kultury romskiej (do pogadanki wykładowcy) – źródła materiałów zob. pkt 7, źródła dot. danych i faktów – bibliografia zbiorcza. Aplikacja do współtworzenia mapy myśli / tablicy multimedialnej / dzielenia pliku.	
7. Uwagi	Zajęcia będą bardziej efektywne w formie online (niektóre aktywności wymagają dostępu do komputera/telefonu z dostępem do internetu). Materiały aktywizujące można znaleźć np. tutaj (pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia): Horváthová J., *Kapitoly z dějin Romů*...; Kwadrans Ł., *Romopedia...* Dane statystyczne i dot. integracji społ. romskiej: https://www.rcc.int/romaintegration2020/romadecade_p/17/decade-of-roma-inclusion-2005-2015 [dostęp: 20.02.22]. https://www.rcc.int/romaintegration2020/romadecade_p/12/civil-society-reports (zob. zwłaszcza raporty dot. Czech i Macedonii), [dostęp: 20.02.22].	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

9. JAK OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA? PROJEKT GRUPOWY CZ. 1.		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Doskonalenie umiejętności pracy zespołowej, doskonalenie umiejętności wyszukiwania, selekcji i analizy informacji; doskonalenie umiejętności krytycznego myślenia oraz argumentowania. Tworzenie projektu dot. kultur zagrożonych wyginięciem w Polsce, Czechach i w Macedonii.	
2. Wprowadzenie	Wprowadzenie wykładowcy – przypomnienie, jaką rolę kulturową spełniają muzea. Pogadanka na temat podstawowych metod rewitalizacji kultur zagrożonych (na podstawie np. publikacji Olko J., Sallabank J., *Revitalizing Endangered Languages. A practical guide*, zob. bibliografia). Podkreślenie związków między językiem a kulturą, przypomnienie i utrwalenie wiadomości z innego przedmiotu („Kultury w dialogu") dot. wielokulturowości, asymilacji, integracji oraz rdzennych wartości podstawowych.	15-20
3. Główna aktywność	1. Dyskusja aktywizująca, moderowana przez wykładowcę – przywołanie dyskusji i wniosków z zajęć nr 6, pytania np.: Czy należy dbać o kultury, które mają kilku, kilkunastu lub kilkuset użytkowników? Co świadczy o wartości danej kultury? Jaki wpływ na przetrwanie kultury ma przetrwanie języka i vice versa? 2. Każda z grup eksperckich prezentuje własne badania, wnioski i przemyślenia dot. wybranych zagrożonych kultur/języków w poszczególnych krajach. 3. Zmodyfikowane world cafe – 3 stoliki, prowadzący „miesza" grupy eksperckie tak, by przy każdym stoliku siedziała co najmniej jeden ekspert „czeski" „polski" i „macedoński". Każdy ze stolików ma przydzielony temat: 1) co zrobić, żeby wiedza o kulturach zagrożonych była powszechniejsza? 2) jakie działania mogą pomóc w ochronie kultur zagrożonych? 3) w jaki sposób można wykorzystać współczesne narzędzia (internet, nowe media) do promocji i ochrony kultur zagrożonych?	1. 10-15 2. 30-40 3. 45-50 4. 15-20

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Prowadzący wybiera gospodarza stolika (ta osoba nie zmienia miejsca). Po 10 min. dyskusji dot. danego zagadnienia przy stole zostaje jedna osoba, a reszta przechodzi do kolejnego stolika. Osoba, która została, przedstawia dotychczasowe ustalenia nowym, zbiera wszystkie uwagi, notuje, a pod koniec pracy – przedstawia jej efekty. 4. Zebranie wniosków i stworzenie „giełdy pomysłów" dot. ochrony i rewitalizacji kultur zagrożonych.	
4. Zakończenie zajęć	Wybór (burza mózgów i/lub głosowanie) jednego lub dwóch najefektywniejszych wg studentów sposobów ochrony i rewitalizacji kultur zagrożonych, który studenci będą rozwijać na kolejnych zajęciach. Stworzenie planu pracy (w zależności od wybranej firmy projektu) – wybór osób odpowiedzialnych za nadzorowanie prac, koordynację pracy, raportowanie wykładowcy; decyzja, jakie działania powinny mieć pierwszeństwo (np. w przypadku stworzenia strony internetowej wg szablonu – czy najpierw wybrać szablon, czy zebrać treści do umieszczenia na stronie).	20
5. Następne kroki	Studenci mają zebrać materiały dostępne on-line, które będą mogli wykorzystać do stworzenia własnego projektu dot. kultur zagrożonych. Należy pozostawić studentom dowolność w doborze zarówno treści, jak i formy.	
6. Potrzebne materiały	Tablica / tablica multimedialna Duży arkusz papieru / aplikacja do wspólnej pracy na pliku (Teams, Google docs)	
7. Uwagi	Zaleca się przeprowadzenie zajęć w formie online.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

10. JAK OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA? PROJEKT GRUPOWY, CZ. 2		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Doskonalenie umiejętności pracy zespołowej, doskonalenie umiejętności wyszukiwania, selekcji i analizy informacji; doskonalenie umiejętności krytycznego myślenia oraz argumentowania. Tworzenie projektu wystawy dotyczącej kultur zagrożonych wyginięciem w Polsce, Czechach i w Macedonii.	
2. Wprowadzenie	Przypomnienie najważniejszych pojęć (podsumowanie dotychczasowych zajęć) oraz ustaleń dot. projektu studenckiego.	10
3. Główna aktywność	1. Rozmowa na temat projektu – czy od ostatnich zajęć studenci zmienili koncepcję? Jak chcieliby opowiedzieć o wybranych kulturach? Na co zwrócić uwagę (forma powtórzenia ustaleń). 2. Weryfikacja planu pracy – czy nastąpiły zmiany, czy grupa ma wszystkie potrzebne materiały? 3. Praca wspólna nad projektem – w zależności od potrzeb studentów podział na grupy (np. pokoje w Teams), praca na rożnych dokumentach. 4. Prezentacja projektu, omówienie trudności (zwłaszcza merytorycznych). Ważne – projekt nie musi być w pełni skończony. Studenci powinni wiedzieć, że ważny jest plan działań / scenariusz, zebranie materiałów, stuprocentowa realizacja projektu nie jest konieczna, by zaliczyć przedmiot, istotniejsze jest przemyślenie formy i sposobu mówienia o zagrożonych kulturach.	1. 10 2. 10 3. 60 4. 30
4. Zakończenie zajęć	Podsumowanie prowadzącego (jak z jego perspektywy wyglądała praca nad projektem, co wg niego sprawiało największą trudność, a co najbardziej udało się grupie). Swobodna (nieformalna) dyskusja – jakie treści omówione podczas zajęć studenci uważają za wartościowe? Czego się nauczyli? Czy jakieś materiały były wg nich zbędne? Czy chcieliby lepiej poznać regiony pograniczne albo mniejszości – jeśli tak, to które? Jak mogą wykorzystać zdobytą wiedzę?	15S
5. Następne kroki	-	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

6. Potrzebne materiały	Tablica multimedialna, udostępnienie studentom potrzebnych narzędzi (np. aplikacja Canva, Prezi, szablony wordpress) w zależności od potrzeb.	
7. Uwagi	Zajęcia w formie on-line.	

INFORMACJE

Przedmiot "Kultury mniejszości etnicznych i pogranicza" wprowadza w problematykę kultur mniejszości etnicznych, kulturowych i narodowych oraz w zagadnienia związane z pograniczami kulturowymi, z naciskiem na kontekst Europy Środkowej i Bałkanów. Studenci podczas spotkań zdobędą nie tylko podstawową wiedzę z zakresu kulturoznawstwa, socjologii czy prawa dot. omawianych problemów, ale również będą ćwiczyć wykorzystanie jej w praktyce – w czasie zajęć projektowych, dyskusji, wspólnych i indywidualnych analiz danych oraz szeroko rozumianych tekstów kultury. Zajęcia zaprojektowane zostały jako częściowo lub całkowicie interaktywne (praca na wspólnych plikach, wirtualne wycieczki, wspólny projekt), wymagające co najmniej podstawowej znajomości obsługi komputera. Studenci, pracując na materiałach dostarczonych przez wykładowcę oraz dostępnych on-line, będą doskonalić umiejętności analizy danych (w tym statystycznych) oraz interpretacji szeroko rozumianych tekstów kultury. Podczas części zajęć studenci będą także ćwiczyć umiejętność szukania i weryfikacji informacji w źródłach dostępnych w Internecie i poza nim.

LITERATURA

Bibliografia podmiotu

Andrić I., *Konsulowie ich cesarskich mości*, przeł. H. Kalita, Łódź: Wydawnictwo Łódzkie, 1977.

Andrić I., *Travnická kronika*, přel. D. Karpatský, O.F. Babler, Praha: Odeon, 1987.

Bienek H., *Pierwsza polka*, przeł. M. Przybyłowska, Gliwice: Wokół Nas, 1994.

Brodski J., *Divertimento litewskie*, przeł. S. Barańczak, „Znak" 2012, nr 7/8, s. 120-121.

Putlzacher R., *Divertimento cieszyńskie*, w: tejże, *Ziemia albo-albo*, Czeski Cieszyn: Olza, 1993, http://www.putzlacher.net/old/wiersze/divertimento.htm [dostęp: 23.02.22].

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Nohavica J., *Těšínská,* http://www.nohavica.cz/cz/tvorba/texty/tesinska.htm, [dostęp: 23.02.22].
Čichoň P., *Slezský roman,* Brno: Host, 2011.
Denemarková R., *Peníze od Hitlera*, Brno: Host, 2006.
Filip O., *Nanebevstoupení Lojzka Lapáčka ze Slezské Ostravy*, Praha: Český spisovatel, 1994.
Kundera M., *Kniha smíchu a zapomnění*, Brno: Atlantis, 2017.
Lenz S., *Muzeum ziemi ojczystej*, przeł. E. Borg, M. Przybyłowska, Warszawa: Czytelnik, 1991.
Magris C., *Dunaj*, przeł. J. Ugniewska-Dobrzańska, Warszawa: Czytelnik, 1999.
Putzlacher R., *V kávarně Avion, která není*, Český Těšín: Spolek - Towarzystwo Avion, 2016.
Putzlacher R., *W kawiarni Avion, której nie ma*, Český Těšín: Spolek - Towarzystwo Avion, 2013.
Selimović M., *Twierdza*, przeł. M. Krukowska, Warszawa: Czytelnik, 1976.
Tučková K., *Vyhnání Gerty Schnirch*, Brno: Host, 2009.
Tvrdá E., *Třešňovou alejí,* Ostrava: Repronis, 2008.

Bibliografia przedmiotu

Akademický slovník současné češtiny, https://slovnikcestiny.cz/heslo/hranice/0/34486, [dostęp: 10.03.22].
Bartnik M., *Przestrzenie niczyje*, w: *Peryferie i pogranicza. O potrzebie różnorodności*, red. B. Jałowiecki, S. Kapralski, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2011, s. 65-81.
Bobrownicka M., *Pogranicza w centrum Europy. Slavica*, Kraków: Universitas, 2003.
Borzymińska Z., *Studia z dziejów Żydów w Polsce*, Warszawa: Żydowski Instytut Historyczny, 1995.

Bratkowski S., *Pod wspólnym niebem. Krótka historia Żydów w Polsce i stosunków polsko-żydowskich*, Warszawa: Muzeum Historii Polski, 2001.

Cobel-Tokarska M., *Powracając do siebie. Idea podmiotowości w działaniach na rzecz odrodzenia tożsamości Europy Środkowej na przykładzie Ośrodka Pogranicze Sejny*, w: *Wybrane problemy demokracji i podmiotowości*, red. K. Wielecki, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010, s. 134-150, https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/6225/Cobel-Tokarska.Powracaj%20c%20do%20siebie.%20Idea%20podmiotowo%20ci%20w%20dzia%20aniach%20na%20rzecz%20odrodzenia%20to%20samo%20ci%20Europy%20%20rodkowej.pdf?sequence=1, [dostęp: 23.02.22].

Cobel-Tokarska M., *Wydawnictwo Czarne i Ośrodek Pogranicze Sejny – dwie nowe narracje o Europie Środkowej*, w: *Dom Otwarty/Dom Zamknięty? Historia i pamięć w Europie Środkowo-Wschodniej w XX/XXI wieku*, red. I. Skórzyńska, Poznań: Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2014, s. 430-455, https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/6226/Cobel-Tokarska_Wydawnictwo%20Czarne%20i%20O%c5%9brodek%20Pogranicze%20Sejny%20%e2%80%93%20dwie%20nowe%20narracje%20o%20Europie%20%c5%9arodkowej.pdf?sequence=1&isAllowed=y [dostęp: 23.02.22].

Ćwiek-Rogalska K., *Pamięć w słowach – o nieadekwatności pojęć (przypadek czesko-polsko-niemiecki)*, „Acta Baltico-Slavica" 2018, nr 42, s. 8-24, https://ispan.waw.pl/journals/index.php/abs/article/view/abs.2018.004 [dostęp: 24.02.22].

Dąbrowska-Partyka M., *Literatura pogranicza – pogranicza literatury*, Kraków: Wydawnictwo UJ, 2004, https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/247797/dabrowska-partyka_literatura_pogranicza_pogranicza_literatury_2004.pdf?sequence=1&isAllowed=y, [dostęp: 23.02.22].

Dokoupil J., *Hranice a hraniční efekt*, in: M. Jeřábek, J. Dokoupil, T. Havlíček a kol., *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?*, Praha: Academia, 2004.

Foster E., Message K., *What the museum does not say: Museums and contested histories*, Roots&Routes. Research on visual cultures, https://www.roots-routes.org/what-the-museum-does-not-say-museums-and-contested-histories-by-eleanor-foster-and-kylie-message/ [dostęp: 23.02.22].

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Grabowski M., *Swoi/obcy. Narracje o emigrantach w przestrzeniach muzealnych*, w: *Swój–- obcy – wróg: wędrówki w labiryntach kultury*, red. T.M. Korczyński, Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra, 2018, s. 221-237, https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/61102083/KATEDRA_swoj-obcy-wrog_GRABOWSKI420191102-22663-14pt1o9-libre.pdf?1572703033=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DSwoi_obcy_Narracje_o_emigrantach_w_przes.pdf&Expires=1645625562&Signature=QAWLTYoBPcb0rfHkLIdlgXgrgG6NXBRonYLoKIY35ErKXRuAobJXxYiL4n2nUl7501qJnqCurARX~kSqendKQEH9xoVcxzEtVKeZTstG7V5dsJ~LyPQlYoE9IFi0sZz1fahlJJXMwCshYEbN0jZ0OPfrkwIstp269J-B9eAbqUepi7vkkH7iLDGimRrdG04DBexw1xDO4zGEe8mqCzoBI7uM5VQzNlTFw-yOq5hZziDAa5jASXDx0azHe6Ik71WIG7VaewX1EfCfiDcm0ZHu-ernadodgKVVPoZc2alAhd4qu8mhYJgeA4cICQIEoR6CJJKxeoZBDT44rqhc-dmHSA__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA [dostęp: 23.02.22].

Horváthová J., *Kapitoly z dějin Romů*, Praha: Nakladatelství Lidové nowiny, 2002, https://www.rommuz.cz/file/other/skoly-a-deti/Materialy-ke-stazeni/kapitoly_z_dejin_romu.pdf [dostęp: 10.03.22].

Identity v konfrontaci. Multikulturní výchova pro učitele/učitelky SŠ a ZŠ, ed. M. Fujda, E. Klocová, R. Kundt, Brno: Masarykova univerzita, 2011.

Internetová jazyková příručka, https://prirucka.ujc.cas.cz/, [dostęp: 10.03.22].

Jałowiecki B., Kapralski S., *Peryferie i pogranicza jako interdyscyplinarny obszar badawczy*, w: *Peryferie i pogranicza. O potrzebie różnorodności*, red. B. Jałowiecki, S. Kapralski, Warszawa: Scholar, 2011, s. 7-30.

Kastner Q., *Osidlování českého pohraničí od května 1945*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996.

Krasnowolski A., *Cyganie/Romowie w Polsce i w Europie: wybrane problemy historii i współczesności*, Warszawa: Kancelaria Senatu, 2011, https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/5/plik/ot-603.pdf [dostęp: 10.03.22].

Kwadrans Ł., *Romopedia – encyklopedia wiedzy o Romach*, Warszawa: Fundacja Integracji Społecznej Prom, 2015, http://jednizwielu.pl/wp-content/uploads/2015/07/romopedia.pdf [dostęp: 10.03.22].

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Kwestia romska w polityce państw Europy Środkowej i Wschodniej, red. T. Szyszlak, Wrocław: Fundacja Integracji Społecznej Prom, 2011, https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/5947/Kwestia%20romska%20w%20polityce%20-%20wersja%20ostateczna.pdf?sequence=1

Martinek L., *Literatura Těšínska jako literatura pohraničí*, in: idem, *Identita v literatuře českého Těšínska*, Kielce-Opava: STON2, 2015, s. 308-367.

Olko J., Sallabank J., *Revitalizing Endangered Languages. A practical guide*, Cambridge: Cambridge University Press, 2021, https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/ADCBBA31190F259BA13525C769E92A9A/9781108485753AR.pdf/Revitalizing_Endangered_Languages.pdf?event-type=FTLA [dostęp: 10.03.22].

Ostałowska L., *Cygan to Cygan*, Wołowiec: Czarne, 2012.

Pěkný T., *Historie Židů v Čechách a na Moravě,* Praha: Sefer, 2001.

Sacha M.I*., Fantomowe dziedzictwo? Różnice w muzealnej prezentacji dziedzictwa niemieckiego wschodu oraz polskich kresów - próba diagnozy*, „Rocznik Antropologii Historii" 2016, nr 9, s. 147-170, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-79cb3a97-ab6f-416a-abf9-eb14868c6643 [dostęp: 23.02.22].

Sieroń-Galusek, *Animacja jako sztuka pamiętania. Doświadczenia Ośrodka „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów" w Sejnach*, „Zarządzanie w Kulturze" 2016, nr 2, s. 159-165.

Slovník spisovného jazyka českého, https://ssjc.ujc.cas.cz/, [dostęp: 10.03.22].

Słownik Języka Polskiego PWN, https://sjp.pwn.pl/, [dostęp: 10.03.22].

Spurný M., *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*, Praha: Antikomplex, 2011.

Tożsamość narodowa w społeczeństwie multietnicznym Macedonii. Historia – kultura – literatura – język – media, red. I. Stawowy-Kawka, M. Kawka, Kraków: Wydawnictwo UJ, 2008.

Vasilev G., *Multiculturalism in Post-Ohrid Macedonia: Some Philosophical Reflections*, "East European Politics and Societies" 2003, no. 27.

Wein M., *History of the Jews in the Bohemian Lands*, Leiden: Brill, 2016.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Wielki Słownik Języka Polskiego, https://wsjp.pl/, [dostęp: 10.03.22].

Zarycki T., *Peryferie czy pogranicza? Krytyczne spojrzenie na współczesne sposoby posługiwania się pojęciem „pogranicza"*, w: *Peryferie i pogranicza. O potrzebie różnorodności*, red. B. Jałowiecki, S. Kapralski, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2011, s. 33-54.

Владимир Ј., Историја на Евреите во Македонија: (1700-1912 година), Скопје 2018.

Дигитален речник на македонски јазик, http://drmj.eu/ [dostęp: 10.03.22].

Илиевски Б., Етничките и демографски промени на територијата на денешна Република Македонија во периодот 1912–1994, Скопје 2007.

Официјален дигитален речник на македонскиот јазик, https://makedonski.gov.mk/ [dostęp: 10.03.22].

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union